
ПРАВО ОСИГУРАЊА

Др Владимир ЧЛОВИЋ

научни саветник Института за упоредно право Београд

ДИСКРИМИНАЦИЈА КОД ОДРЕЂИВАЊА ПРЕМИЈЕ ОСИГУРАЊА

Резиме

Кад говоримо о дискриминацији код одређивања премије осигурања, говоримо, пре свега, о узимању у обзир различитих ризика везаних за различите полове, године старости, здравствено стање, итд. Директива Савета бр. 2004/113/ЕЗ о примени принципа равноправног третмана мушкараца и жена у вези са коришћењем услуга и прометом роба се односи и на осигурање. Међутим, одлука Европског суда правде у спору Test-Achats поништила је одредбу члана 5, става 2 поменуте Директиве којим се регулисало узимање у обзир разлика на основу пола код услуга осигурања, а под условом да се премије одређују на основу прецизних актуарских података. Иначе, одлука Test-Achats је довела до пораста укупне цене производа осигурања. Међутим, још увек се у земљама ЕУ не осећају велике последице доношења ове одлуке. У раду се анализира питање да ли се премија одређује само помоћу статистичких и актуарских података или се мора водити рачуна и о елементима које можемо дефинисати као дискриминаторске.

Кључне речи: Директива 2004/113, одлука Test-Achats, дискриминација, премија, ризик.

І Увод

Врста и величина ризика у осигурању одређују висину премије. Ризик у осигурању можемо везати за предмет осигурања, али и за лице

које се осигурава, односно, које је осигураник или осигурано лице. Различитост полова, године старости, занимање, личне склоности, здравствено стање, као и други фактори које везујемо за лица, доводе до одређивања неједнаких премија код већине врста осигурања. Морамо рећи да су неки облици дискриминације у одређивању премије увек присутни, а да дискриминацију, између осталог, и код осигурања регулише право ЕУ, као и национална законодавства. Ипак, да ли се увек ради о дискриминацији, кад се узимају у обзир наведени и други фактори код актуарског обрачуна премије. Сигурно је да ће премија зависити и од других чинилаца који се не могу везати за личност, али је сигурно да ће осигуравајућа друштва увек истицати повећани ризик, ако се ради о осигуранику који је подложнији остварењу тог ризика у односу на друга лица. Да ли и код осигурања можемо захтевати да се као примарни критеријум код одређивања премије користи начело једнакости. Овде се не говори само о различитости полова, већ и о појединим факторима који се везују за поједине групе лица у оквиру истог пола.

Као што смо рекли, дискриминација је везана за многе елементе које чине осигурање, уопште, а нарочито ризик. Полна дискриминација је, тек, једна од врста дискриминација у овој области. Одређивање премије осигурања према полу, ако наведено дефинишемо без анализе елемената премије, представља дискриминацију и та чињеница је изазвала доста полемика и у праву ЕУ. Наиме, један од основних принципа права ЕУ је недискриминација, односно, једнако поступање у истим или сличним ситуацијама. Директива Савета бр. 2004/113/ЕЗ од 13.12.2004. године о примени принципа равноправног третмана мушкараца и жена у вези са коришћењем услуга и прометом роба (даље: Директива 2004/113)¹ има директан утицај и на делатност осигурања. Но, 1. марта 2011. године, донета је одлука Европског суда правде у спору *Test-Achats*, која је поништила одредбу Директиве 2004/113 и која је произвела низ последица по уговоре у осигурању. Осим тога, ова одлука ће имати утицаја на доношење прописа, не само оних који регулишу осигурање, већ, нарочито, оних који ће регулисати дискриминацију. Иако је Директива 2004/113 одредила равноправност полова и код одређивања премије осигурања, наведена одлука *Test-Achats* је довела до тога да ће се и даље пол примењивати као критеријум за одређивање садржине уговора о осигурању.

---

1 Council Directive 2004/113/EC of 13 December 2004 implementing the principle of equal treatment between men and women in the access to and supply of goods and services, *Official Journal of the European Union* L 373, 21.12.2004, 37–43.

II Одредбе Директиве 2004/113 које се примењују на полну дискриминацију и одлука *Test-Achats*

Посветићемо пажњу најважнијим одредбама Директиве 2004/113 које се односе на полну дискриминацију у погледу пружања услуга, а што се односи и на осигурање. Директива 2004/113 утврђује оквир за сузбијање дискриминације у погледу могућности, између осталог, пружања услуга, а ради ефикасне примене начела једнаког поступања према мушкарцима и женама у државама чланицама.² Ради се о директној дискриминацији, која се односи на чињеницу да би једно лице имало неповољнији стаус у односу на друго лице због пола.³ Директива 2004/113 се примењује на сва лица, која се баве пружањем услуга које су доступне јавности, без обзира да ли припадају јавном или приватном сектору.⁴ Спорна одредба на коју се и односила поменута одлука *Test-Achats*⁵ односи се елементе израчунавања премије. Наиме, Директива 2004/113 дефинише да се приликом израчунавања премија осигурања и давања која се тичу услуга осигурања и финансија, не сме ни у једном уговору који је закључен после 21. децембра 2007. године употребити пол, а што би довело до разлике у премијама и давањима. Са друге стране, Директива 2004/113 допушта да се могу узети у обзир поједине пропорционалне разлике у премијама и давањима, ако се пол третира као одлучујући елемент код процене ризика на основу релевантних актуарских података, али само до 21. децембра 2007. Одређује се и обавеза држава да преиспитају своје одлуке пет година након наведеног датума, као и подношење извештаја Комисији.⁶

Наиме, члан 5, став 2 Директиве 2004/113, који је најспорнији са становишта осигурања, односно одређивања премије, узима у обзир чињенице које представљају основне елементе одређивања премије и управо те чињенице које проистичу из разлика између полова доводе до разлика и код обрачуна премије и код обрачуна износа из осигурања (суме осигурања). У самој одредби поменутог члана Директиве 2004/113 се наводи и резерва, која се односи на узимање у обзир наведених чињеница, али, само ако је пол најважнији фактор код процене ризика на основу релевантних и прецизних актуарских и статистичких података. Даље, Директива 2004/113

2 Чл. 1.

3 Чл. 2, тач. а).

4 Чл. 3, ст. 1.

5 Case C-236/09 – Association Belge des Consommateurs Test-Achats ASBL and Others v Conseil des ministres, 01.03.2011.

6 Чл. 5, ст. 2

одређује да, ако државе чланице дозволе такву могућност, обавезне су да обавесте Комисију и да обезбеде редовно прикупљање и објављивање прецизних података који су одлучујући за употребу пола као главног фактора одређивања премије. Државе чланице су, наведено, могле да одреде до поменутог датума 21. децембра 2007. Но, ако су трошкови осигурања везани за трудноћу и материнство, онда не сме доћи до разлика у појединачним премијама и накнадама из осигурања. Ако погледамо став 1 истог члана, онда би став 2 навели као изузетак који узима у обзир одређене особине које се појављују код оба пола, а која имају значај код одређивања премије. Говорећи о неједнаком одређивању премија, морамо поставити питање да ли се ради о дискриминацији или о различитом (диспаритетном) утицају појединих фактора, особина, елемената, које разликујемо у зависности да ли се ради не само о мушкарцима и женама, већ и о лицима различите старости, различитих занимања, начина живота, итд. Но, мора се рећи, да би одредба става 2 члана 5 Директиве 2004/113 била прихватљива са становишта недискриминаторског понашања, када би поједини термини у одредби били другачије дефинисани, односно када се пол не би дефинисао као одлучујући или најважнији фактор код одређивања премије, већ да је дефинисано да пол као фактор садржи одређене особине (у зависности од тога да ли се ради о женама и мушкарцима) које морају довести до разлика у одређивању премије. Међутим, чињеница је да се премија одређује на основу актуарских, односно статистичких података, па се поставља питање да ли би код било које врсте осигурања, могли да одредимо неки од елемената који је дискриминаторски, односно који доводи до одређивања различите премије.

Поменућемо и одредбу Директиве 2004/113 која је предвидела могућност да, због обезбеђења потпуне једнакости мушкараца и жена, државе чланице могу да задрже или усвоје посебне мере како би спречиле неповољнији положај лица због пола, односно надокнадиле штету у том случају.⁷

III Последице одлуке *Test-Achats*

Као што смо рекли, Европски суд правде је поништио поменућу одредбу Директиве 2004/113. Суд је сматрао у одлуци да се тиме спречава постизање циља једнаког поступања према мушкарцима и женама у односу на обрачун премија. Самим тим, члан 5, став 2 није у складу са чла-

---

7 Чл. 6.

новима 21 и 23 Повеље о основним правима. У вези са тим, у одлуци је закључено да се правило једнакости мора примењивати без изузетка од 21.12.2012. године.⁸ Све државе су спровеле одлуку. Национална законодавства свих чланица су измењена у складу са одлуком. А неке државе су издале додатне смернице ради лакшег спровођења измена у области осигурања, као што је то, нпр., у Аустрији, где је орган за финансијско тржиште (FMA) послао смерницу свим осигуравајућим друштвима да ускладе актуарске таблице. Слично је учинио и орган надлежан за финансијске услуге у Великој Британији (FSA).⁹ Иначе, државе чланице нису имале проблема са приговорима странака у вези примене начела једнакости. Једино је у Холандији донета одлука у августу 2014., у којој се констатовало да је осигуравач незаконито дискриминисао једну жену на основу претпоставке да као жена неће радити између 27 и 36 године и да ће радити само непуно радно време.¹⁰ Наведену одлуку је донело надлежно тело за једнакост, а о наведеном је одлуку донео и холандски суд који је констатовао да актуарске статистике и мерила у односу на културно окружење из којег је тужиља нису супротне начелу једнакости.

Одлука *Test-Achats* ће тек довести до великих последица, обзиром да је губитак значаја пола као веома важног фактора расподеле ризика довео до пораста укупне цене производа осигурања. Међутим, још нема тачних података о дејству наведене одлуке. Разлог томе може да буде и чињеница што је одлуку *Test-Achats* требало спровести до 21.12.2013. године и што, још увек, немамо прецизне податке везане за обрачун премије уз примену наведених фактора.

Ова одлука ће довести до значајних последица везаних и за осигурање живота. То ће се, нарочито, видети код осигурања за случај смрти, код кога је пол био веома битан фактор, тако да ће жене плаћати и 66% већу премију у односу на мушкарце. Укидањем пола као фактора сада се, тек, врши одређена дискриминација, јер ће се сада бољи ризици плаћати више, како би се лошији ризици плаћали мање. Поставља се питање да ли

---

8 D. Schwer, T. Ament, A. Döring, H. Gong, N. Rendle, R. Ionescu, D. Kachakidze, E. Schneider, R. Toupet, „Implications of the European Commission guidance on Test-Achats ruling“, *ScorIn Form*, January 2012, 5, https://www.scor.com/images/stories/pdf/library/scor-inform/scor_inform_jan12_testachat_en.pdf, приступ: 07.04.2017.

9 Извештај Комисије Европском парламенту, Савету, Европском економском и социјалном одбору: Извештај о примени Директиве Савета бр. 2004/113/ЕЗ од 13.12.2004. године о примени принципа равноправног третмана мушкараца и жена у вези са коришћењем услуга и прометом роба од 05.05.2015. (текст на хрватском), 9.

10 *Ibid.*

ће се примењивати нека друга мерила за одређивање ризика, као што су ризична занимања, здравствено стање, године старости, начин живота, итд., обзиром на чињеницу да је опште правило да се осигурање већег ризика плаћа више и обрнуто. Наведена одлука може довести до тога да, на крају, осигураници добију мање, а осигуравачи више. Иначе, у региону су најчешћа мешовита животна осигурања, па се не очекују нарочите промене, али би проблеме могли да имају осигураници са специфичним уговорима о осигурању. Мора се рећи да се пол као фактор ризика користи и код каско осигурања код неких осигуравача. Касније ћемо се посебно осврнути и на утицај пола као елемента одређивања премије и код осигурања аутоодговорности.

1. Последице одлуке *Test-Achats* у појединим државама ЕУ

Навешћемо конкретне последице наведене одлуке у појединим државама ЕУ. Рекли смо већ да је одлука довела до пораста укупне цене производа осигурања. То се односи на повећање појединих једнократних трошкова код осигуравача у вези са израдом универзалних актуарских таблица и новог одређивања премија које треба да доведу до остваривања родне неутралности. Ти трошкови су нпр., у Шпанији 14 милиона евра, затим у Холандији 7,7 милиона евра, итд.¹¹ Затим, у Шпанији су уведени нови производи осигурања само за жене, као што је нпр., крађа ташни унутар возила или посебна помоћ трудницама у случају здравствених проблема током вожње.¹² Дејство увођења начела једнакости на одређивање висине премије осигурања је, у неким државама, био безначајан. Порасле су премије за жене, а смањиле за мушкарце за одређена осигурања, између осталих, и за осигурање моторних возила. По подацима осигуравајућег друштва *Insurance Sweden* премија за осигурање моторних возила, ако су осигураници млађе жене, била је око 10 % скупља, а ако су осигураници били млађи мушкарци премија је била у истом износу процента мања, иако су они учесници у више саобраћајних незгода. У Италији су од јула 2012. до јануара 2013. године, спроведена истраживања која су показала да су премије, ако су осигураници жене средњих година, биле скупље 3% од премија, ако су осигураници мушкарци истих година. Пре децембра 2012., жене су плаћале за 18% мању премију од мушкараца за осигурање возила, а након тог месеца, повећање премија за жене до 18% одговарало је смањењу премија за мушкарце од 10%, Код других произ-

---

11 Извештај, 10.

12 Извештај, 11.

вода осигурања дошло је до пораста премије за мушкарце и смањења за жене.¹³ Иако се из ових података може закључити да постоји неједнакост, укупно дејство на тржиште осигурања било је ограничено.

Иначе, основна сврха Директиве 2004/113 се састојала у једнаком примењивању услова осигурања на оба пола. Било је очекивано да ће бити повећане премије код осигурања аутоодговорности и животног осигурања, ако су жене осигураници, односно, да ће за мушкарце бити веће премије код приватног здравственог осигурања. Размишљало се и о усвајању нове Директиве која би се прилагодила специфичностима у области осигурања и у банкарском сектору. Овако, постоји велика опасност да ће остали осигураници, на које се не односе наведене одредбе, практично морати да покрију минус код наплате премија.¹⁴ Поједини аутори сматрају да у Великој Британији осигуравачи више неће моћи да одређују ниже премије ако се ради о женама возачима, као ни да дају веће приходе пензионерима мушкарцима. Процењује се да ће мушкарци пензионери изгубити и 10.000 фунти годишње на име пензије, а да ће жене возачи плаћати и 40% већу премију за осигурање аутоодговорности.¹⁵ Процењује се да су и клијенти код животног осигурања погођени овим променама. Наиме, жене ће плаћати већу премију за 23%, а мушкарци 3% мање. Удружење британских осигуравача сматра да ће тржиште осигурања функционисати на конкурентан начин и даље, а кад је у питању осигурање аутоодговорности доћи ће до великог пораста трошкова.¹⁶ Наведено говори да ће терет одлуке *Test-Achats* највише погодити жене као осигуранике код осигурања аутоодговорности. То се нарочито односи на младе жене возаче које ће плаћати већу премију за чак 600 фунти. Са друге стране, код осигурања прихода или код покрића у случају тешке болести, које је раније било скупље за жене, сада ће мушкарци плаћати 50% више него раније. Код осигурања прихода предвиђа се код неких осигуравајућих друштава повећање премије за мушкарце осигуранике за 20 до 25%, а за жене ће премија пасти за 28%.¹⁷ Оно што морамо рећи да једнакост није унапред добра, односно, да дискриминација, тј. разликовање код одређивања премија осигурања није унапред лоше.¹⁸

13 *Ibid.*

14 М. Петровић, „Пол (ни)је фактор у актуарској анализи“, *Токови осигурања*, бр. 3/2013, 28

15 М. Петровић, 29.

16 *Ibid.*

17 М. Петровић, 31.

18 J. Gaulding, „Race Sex and Genetic Discrimination in Insurance: What's Fair“, *Cornell Law Review*, vol. 80, issue 6, September 1995, 1647.

2. Начела европског уговорног права осигурања и примена Директиве 2004/113

У оквиру ЕУ су за јединствено функционисање тржишта осигурања веома битна Начела европског уговорног права осигурања која имају за циљ да се унифицирају правила у овој области. Садржина Начела је у складу са одредбама Директиве 2004/113 о забрани полне дискриминације у осигурању. Начела не представљају кодификацију уговорног права осигурања, али је њихова улога велика у успостављању основе за слободно функционисање тржишта осигурања у ЕУ. Начела се примењују на сва приватна и узајамна осигурања, али само онда када странке у уговору о осигурању изричито уговоре њихову примену. Начела се не примењују на реосигурање.¹⁹ По одредбама Начела, употреба пола као фактора код обрачуна премија осигурања и износа из осигурања не сме довести до разлика у појединачним премијама и износима из осигурања, осим ако осигуравач не докаже да се те разлике заснивају на тачним актуарским и статистичким подацима.²⁰ Ипак, ако уговор о осигурању садржи одређене елементе дискриминације, он ће и даље обавезивати обе уговорне стране, али део уговора у коме су присутни наведени елементи, неће бити правно обавезујући за осигураника. По наведеној одредби Начела, осигураник има право да раскине уговор.²¹

IV Утицај одлуке *Test-Achats* на тржиште осигурања у Хрватској

Поменућемо примену одлуке *Test-Achats* у Хрватској, имајући у виду да се ради о држави која је најмлађи члан ЕУ и која је морала да укључи наведене одредбе у већ постојеће законодавство које је регулисало осигурање, имајући у виду и уговоре о осигурању који су закључени пре уласка Хрватске у ЕУ. Наведена одлука *Test-Achats* и примена Директиве 2004/113 утицали су и на законодавство Републике Хрватске која је примљена у ЕУ 1. јула 2013. Управо је тај датум био битан код укључења одредби Директиве 2004/113, што је довело до двојаког регулисања уговора о осигурању. Представићемо решења у хрватском законодавству која су дефинисана након ступања Хрватске у ЕУ, као и након ступања на

19 Ж. Приморац, „Европски принципи употребе пола као чимбеника ризика у одређивању висине премије осигурања и накнада из осигурања“, Зборник радова „Актуелности грађанског и трговачког законодавства и правне праксе“, бр. 12, Мостар 2014, 375.

20 Члан 1:207, ст. 1. Начела.

21 Ж. Приморац (2014), 376.

снагу новог Закона о осигурању Хрватске 1. јанауара 2016.²² Закон о осигурању Републике Хрватске из 2013. (измене и допуне),²³ укључио је решење члана 5 Директиве 2004/113. Овим Законом је предвиђено да осигуравајућа друштва могу, код закључења уговора о осигурању живота, осигурања од незгоде и здравственог осигурања, да узму у обзир пол као критеријум код обрачуна премије и суме осигурања на групној основи, ако то не доводи до разликовања на појединачном нивоу. Међутим, у истој одредби је регулисано да ће се код уговора који су закључени пре 1. јула 2013. дозволити разликовање по личним околностима везаним за пол и на појединачном нивоу. Значи да хрватско законодавство није у потпуности пренело решење из члана 5 ст. 1 Директиве 2004/113, обзиром да се оно односи на уговоре закључене након 21.12.2007.²⁴ Исто тако, овим Законом је прописана и обавеза органа који врши надзор у области финансијских услуга (ХАНФА – Хрватска агенција за надзор финансијских услуга) да детаљније правилником регулише начин примене наведене одредбе. ХАНФА је донела Правилник о детаљним правилима и критеријумима поштовања личних околности пола којим се регулишу правила која одређују на који начин пол може утицати на обрачун премије и износа осигурања.²⁵ По одредбама Правилника, осигуравајућа друштва морају да од 1. јула 2013. године омогуће једнак третман полова у вези са дефинисањем елемената код наведених врста осигурања. То се односи и на уговоре који су закључени први пут након 1. јула 2013. године, као и на уговоре који су закључени у циљу продужења уговора о осигурању који су закључени пре наведеног датума. Правилник предвиђа и да осигуравајућа друштва могу узети у обзир личне карактеристике пола код обрачуна техничких резерви и за унутрашње одређивање цене осигурања, затим за управљање ризицима којима је изложено друштво, за одређивање цене реосигурања, итд. Исто тако, Правилник предвиђа да је дозвољено разликовање на појединачном нивоу, ако је осигуравајуће друштво узело у обзир личне карактеристике пола у следећим ситуацијама:²⁶ 1. ако се ради о уговорима о осигурању који се не мењају, односно остају исти, као и пре приступања Хрватске ЕУ; 2. ако се ради о уговорима који су аутоматски

22 Закон о осигурању Републике Хрватске, *Народне новине*, бр. 30/15

23 Закон о осигурању Републике Хрватске, *Народне новине*, бр. 151/05, 87/08, 82/09 и 54/13.

24 Ж. Приморац, „Актуална питања успешности имплементирања Директиве 2004/113/ЕЗ и provedбе одлуке Test-Achats у европским правним системима“, Зборник радова „Дани хрватског осигурања 2015.“, Загреб 2015, 24.

25 *Ibid.*

26 Члан 4 Правилника ХАНФА.

продужени, јер до одређеног датума није достављено обавештење о престанку уговора; 3. ако се ради о уговорима, код којих осигуравајуће друштво, без сагласности уговарача осигурања, има право да прилагоди поједине елементе уговора о осигурању на основу услова осигурања и одредби уговора закључених пре 1. јула 2013. године, као и ако се ради о уговорима закључених пре 1. јула 2013. године, код којих друштво има право да учини наведено на основу одредаба других закона који се примењују на поједини уговор о осигурању. То се односи на случајеве неплаћања премије, нетачности података до чега је дошло услед објективних околности, промене занимања, итд.; 4. ако се ради о уговорима код којих уговарач осигурања, осигураник или неко друго лице имају право да захтевају једнострано коришћење права која су била дефинисана у уговору о осигурању закљученом пре 1. јула 2013. године, а што омогућава уговарање допунског осигурања, промену трајања уговора о осигурању, промену премије осигурања или износа из осигурања, као и уплату додатне премије; и 5. ако се ради о уговорима који су пренесени са једног на друго осигуравајуће друштво, с тим да се није променио њихов статус.²⁷

Што се тиче новог Закона о осигурању Републике Хрватске, он не предвиђа ништа ново у односу на оно што смо навели. Садржана је одредба о једнакости полова код обрачуна премије и износа из осигурања, као и одредба која се односи на забрану разликовања уговора о осигурању на појединачном нивоу. Исто тако, предвиђена је могућност да осигуравајућа друштва могу узети у обзир критеријум разликовања за уговоре закључене пре 1. јула 2013. године.²⁸ Интересантна је дефиниција критеријума разликовања пола. Наиме, користи се термин личне карактеристике пола, што може довести до тумачења да се ипак могу узети у обзир одређене разлике које треба посматрати код оба пола, а које се тичу занимања, личних склоности, начина живота, година, итд. Кад говоримо о узимању у обзир разликовања полова код уговора који се закључени пре 1. јула 2013. године, морамо рећи да је и овде присутна дискриминација, не само у односу на мушкарце и жене појединачно, већ и у односу на лица која су закључила уговоре о осигурању пре и након наведеног датума. Осим тога, велики број изузетака који су регулисани у Правилнику надзорног органа ХАНФА, говори да ће осигуравајућа друштва налазити решења која ће узети у обзир наведене разлике и да одлука *Test-Achats* неће

---

27 Ж. Приморац (2015), 25.

28 Ж. Приморац (2015), 25-26.

тако брзо изазвати веће потресе код осигуравајућих друштава која се баве осигурањем живота. Ипак, то не значи да до одређених промена неће доћи. Мишљења смо да треба посебно посматрати наведену одлуку и одредбе Директиве 2004/113 код осигурања од незгоде, а посебно код здравственог осигурања.

V Ублажавање последица одлуке *Test-Achats*

Поставља се питање шта осигуравајућа друштва могу да ураде по питању ублажавања последица примене одлуке *Test-Achats*, као и по питању поштовања једнакости полова и питању присуства појединих елемената који се тичу различитости полова, а који могу утицати на одређивање премије осигурања. Постоје различите предлози који се односе, између осталог, на коришћење пола као фактора код оцене ризика са становишта осигуравача, а ради обрачуна техничких резерви.²⁹ Затим, један од предлога је и одређивање цене реосигурања. Осим тога, треба користити и здравствено стање осигураника или узети у обзир друге факторе ризика који се тичу појединца без обзира на његов пол.³⁰

Различите врсте осигурања су везане за различите ризике. Није исти ризик код осигурања од одговорности власника моторних возила према трећим лицима и код осигурања од последица несрећног случаја. Није исти ризик, ако се закључује животном осигурање лица које има преко 70 година живота и ако се закључује колективно осигурање радника у једном предузећу. У вези са тим, разликујемо субјективне и објективне ризике. Објективни ризици се остварују без утицаја човекове воље, односно, овде се, између осталог, ради и о катастрофалним штетама. Са друге стране, субјективни ризици говоре о томе, да је човек утицао на остварење осигураног случаја. Но, морамо рећи да, ако је субјективни елемент сувише изражен, осигуравач ће одбити да плати штету, односно суму осигурања. Али, такође, морамо имати у виду, да, овде, морамо разликовати различите врсте утицаја човека на настанак обавезе осигуравача. Субјективни и објективни ризици су, у одређеним ситуацијама, заједнички присутни у остварењу одређених ризика.³¹ Следећа подела ризика, која би нас овде интересовала, јесте подела на опште и појединачне ризике.

29 Поруке са XIII годишњег саветовања Удружења за право осигурања Србије „Изазови усклађивања права осигурања Србије са европски (ЕУ) правом осигурања“, 20-22. април 2012, 87, <http://www.srbija-aida.org/files/Tekstovi2012/Poruke13.pdf>, приступ: 06.04.2017.

30 *Ibid.*

31 Н. Жарковић, *Економика осигурања*, Београд, 2008, 48

Општи ризици могу погодити више објеката, нпр., више објеката у држави. Пример за то су природне непогоде. Са друге стране, појединачни ризици погађају поједина лица или објекте. Појединачним ризицима је лакше управљати,³² али се о сваком појединачном ризику мора посебно водити рачуна, односно, сваки ризик ове врсте мора појединачно да се посматра. Управо субјективни ризици на које човек може да утиче, као и појединачни ризици који могу бити специфични за свако лице, објашњавају елементе које можемо дефинисати и дискриминаторским у одређивању премије осигурања.

Веома је важно тачно проценити ризик. За наведено су нам потребни и валидни подаци које прикупљају и осигуравајућа друштва и друге институције. Заједнички одбор Европских надзорних органа (ESAs) је 19. децембра 2016. године објавио документ који се односи на тзв. Велике податке који стварају систем прикупљања великог броја података са циљем предвиђања будућих догађаја. Међутим, мора се рећи да је сигурно да такви подаци утичу и на дискриминацију корисника вишег процененог ризика од стране осигуравача, иако, са друге стране, доприносе прилагођању потребама корисника (осигураника) и персонализацији услуга које се пружају од стране осигуравача.³³

VI Дискриминација код осигурања аутоодговорности

Одређени облици дискриминације постоје и код осигурања аутоодговорности. Наиме, премија код ове врсте осигурања се одређује на основу статистичких показатеља у вези са потенцијалном вероватноћом настанка саобраћајних незгода (осигураних случајева), тежином те незгоде, учесницима у незгоди (где се мисли на њихов пол, године, опште способности, возачки стаж, итд), као и са другим елементима који су битни за актуарско одређивање премије. Управо наведени елементи треба да нам одговоре на питање да ли одређене групе осигураника треба да плате већу премију или не. Уколико већу премију плаћа врло младо или врло старо лице, то не значи да постоји и дискриминација.

О дискриминацији код осигурања аутоодговорности се често говори у САД и Канади. Основни фактори ризика у САД су, код ове врсте осигурања, старост, пол, брачно стање, сврха коришћења аутомобила,

32 Н. Жарковић, 49.

33 *Europska nadzorna tijela pokrenula raspravu o Velikim podacima*, www.osiguranje.hr, 25.12.2016, приступ: 07.04.2017.

успех у школи, као и територија на којој се употребљава аутомобил. А секундарни фактори ризика су број осигураних аутомобила, тип аутомобила, возачки досије, као и досадашње понашање осигураника.³⁴

У САД, генерално посматрано, осигуравачи наплаћују женама возачима мање премије него мушкарцима, али се та разлика смањује посебно код млађих возача. У претходном периоду су жене возачи имали већу стопу саобраћајних незгода, али су зато возачи мушкарци учествовали у већем проценту саобраћајних незгода у којима је неко погинуо.³⁵

Код одређивања премије осигурања аутоодговорности само један фактор може да доведе до значајне промене. Наиме, у САД би, на пример, успех у школи млађег возача значајно утицао на висину премије. И други елементи би довели до значајне промене коефицијента обрачуна премије, као што су возачки досије, карактеристике возила, итд.³⁶ Видимо да су елементи одређивања премије код осигурања аутоодговорности везани и за сам живот осигураника, његове склоности, начин живота, итд.

VII Закључак

Ризик не можемо посматрати, само, са становишта одржавања довољних средстава за пословање осигуравајућег друштва и обезбеђења извршавања обавеза од стране тог друштва. Ризик је сложен појам, који захтева анализу у сваком конкретном случају, као и код сваке врсте и облика осигурања. Од ризика зависи и висина премије, као и одређивање резерви у осигуравајућем друштву. Добра процена ризика је основни услов за добро функционисање осигурања. Контрола ризика ће се успешно спровести, ако се изабере начин који ће довести до ефикасног управљања тим ризиком. Дискриминацијом осигураника не сме се ублажавати ризик. Међутим, поставља се питање шта је дискриминација код одређивања премије осигурања. Да ли се она везује само за пол или и за поједине карактеристике које су везане само за један или други пол, што, у сваком случају, треба узети у обзир, обзиром да се тада ради и о различитим ризицима.

---

34 J. Кочовић, Управљање актуарским ризицима при формирању тарифа у осигурању, презентација, 28. Симпозијум о оперативним истраживањима, Економски факултет Београд, 2011, сл. 8.

35 R. L. Brown, D. Charters, S. Gunz, N. Haddow, „Actuarial Equity or Unfair Discrimination?“, *Contingencies*, September-October 2007, 38-39.

36 J. Кочовић, сл. 8.

Осигуравајућа друштва се могу, на различите начине, прилагодити наведеним захтевима. Коришћење пола као фактора за одређивање премије се може користити код интерне оцене ризика, односно код обрачуна техничких резерви. Затим, пол треба узети у обзир и код одређивања премије за реосигурање, ако то не доводи до разлика на појединачном нивоу. Наравно, могуће је креирати и нове производе осигурања који ће бити усмерени само према женама или само према мушкарцима као осигураницима, што значи да је одређени облик осигурања креиран тако да узимамо у обзир одређене особине код једног пола које не налазимо код другог. То се може остварити код појединих облика животног или здравственог осигурања, где се могу узети у обзир здравствено стање осигураника, историја болести код сродника тог лица, итд.

Код одређивања премије осигурања треба да разликујемо дискриминацију од различитог утицаја појединих фактора на одређивање премије. Сама премија осигурања треба да одражава величину ризика који прети да се оствари, између осталог. Концепт различитог утицаја фактора на премију се односи искључиво на значајнију несразмеру везану за утицај једног или више фактора ризика који погађа одређену мањину или врсту осигураника. Елиминација само једног доказаног фактора ризика ће довести до дискриминаторске премије, а могућност тачне процене ризика ће бити уништена.³⁷

Vladimir Čolović, PhD

Principal Research Fellow Institute of Comparative Law, Belgrade

DISCRIMINATION IN THE DETERMINATION OF INSURANCE PREMIUMS

Summary

When we talk about discrimination in determining insurance premiums, we are talking primarily about taking into account the different risks associated with different genders, age, health status, etc. Directive 2004/113/EC implementing the principle of equal treatment between men and women in the access to and supply of goods and services applies to insurance, too. However, decision of the European Court of Justice in the dispute Test-Achats annulled the

---

37 M.J. Miller, „Disparate Impact and Unfairly Discriminatory Insurance Rates“, *Casualty Actuarial Society E-Forum*, Winter 2009, 287, <https://www.casact.org/pubs/forum/09wforum/miller.pdf>, приступ: 05.04.2017.

provisions of Article 5, paragraph 2 of the abovementioned Directive, which regulate taking into account differences based on gender with the insurance services, and on condition that the premium is determined on the basis of accurate actuarial data. Otherwise, the decision of Test-Achats has led to an increase in the total cost of insurance products. However, it is still in the EU countries do not feel the enormous consequences of this decision. The paper analyzes the question of whether the premium is determined only by means of statistical and actuarial data or must be taken into account and the elements that can be defined as discriminatory.

Key words: *Directive 2004/113/EC, decision Test-Achats, discrimination, premium, risk.*